

ANKARA BAROSU İNSAN HAKLARI MERKEZİ
CEZANIN İNFAZINDA İYİ HAL UYGULAMASI
VE YAŞANAN HAK İHLALLERİ RAPORU

13/11/2023

A. MERKEZE GELEN ŞİKAYETLER:

Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezimize çeşitli tarihlerde Ankara Ceza İnfaz Kurumlarında hükümlü olarak bulunmakta olan farklı kişiler tarafından çeşitli başvurular yapılmıştır. Gelen başvurular ve merkezimizce tespit edilen hususlar şu şekildedir.

1-MUSTAFA BAŞER BAŞVURUSU

a-Başvuru Özeti

Av. İskender Başer tarafından 17/01/2023 tarihinde yapılan başvuruda özetle; müvekkili Mustafa Başer'in almış olduğu örgüt üyeliği suçundan ötürü hükümlü olarak Sincan 1 Nolu F tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutulduğu, 27/12/2022 tarihinde koşullu salıverilme hakkı doğmasına rağmen salıverilmediği, ayrıca hükümlünün mesanesinde 2019 ve 2022 tarihlerinde 2 defa kötü huylu tümör tespit edildiği, hükümlünün ameliyatlar olduğu ancak koşullu salıverme hakkından yararlandırılmaması sonucunda tümörün aşırı derecede büyüme gösterdiği ve başka bir tümör daha tespit edildiği, ayrıca hükümlü hakkında 30694/15 Baser v. Turkey başvurusunda AIHM tarafından hak ihlali kararı da verildiği ancak buna rağmen koşullu salıverme hakkından yararlandırılmadığını belirtmiştir.

b-Merkezimizce Yapılan İşlemler ve Tespitler

Söz konusu başvuru üzerine hükümlü ile görüşmek üzere merkezimiz üyesi Av. Osman ÖZATA ve Av. Berfin Çiftçi görevlendirilmiş ve 02/02/2023 tarihinde hükümlü Mustafa Başer ile görüşmek üzere Sincan 1 Nolu F tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna gidilmiştir.

Yapılan görüşme neticesinde; başvurucunun eski hakim olduğu, örgüt üyeliği ve çeşitli suçlardan toplamda 10 yıl hapis cezasına mahkum edildiği, kişinin 01/05/2015 tarihinde tutuklandığı ve o günden beri cezaevinde olduğu, 01/04/2023 tarihi itibarıyla almış olduğu cezasından 7 yıl 11 ay süresini infaz ettiği ve böylelikle 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik

Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 107. Maddesi uyarınca koşullu salıverme süresine ulaştığı, Sincan 1 Nolu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu tarafından verilen 20/09/2022 tarihli ve 2022/1586 karar sayılı kararı ile kişinin iyi halli olmadığından bahisle koşullu salıverme hakkından yararlandırılmamasına karar verildiği görülmüştür.

Sincan 1 Nolu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu tarafından verilen 20/09/2022 tarihli ve 2022/1586 karar sayılı irdelendiğinde gerekçesinde özetle; “Mevcut durum itibariyle hükümlünün; koşullu salıvermesinin temel ilkelerinin, kişinin yeniden suç işlemeyeceği kanaatinin oluşmasıyla toplumla entegrasyonunun gerçekleştirilebilmesi inancına yönelik olduğu, infaz süreci içerisinde tutum ve davranışlarının her ne kadar uyumlu olduğu gözlemlenmiş örgütle herhangi bir bağlantısının olmadığını beyan etmiş ise de yapılan gözlem sonucunda örgütle bağlantısını tamamen kesip kesmediği konusunda kesin bir kanaat oluşmadığı, kişinin infaz süreci içerisindeki gözlemlenen tutum ve davranışlarına göre, toplumla bütünleşmeye yeteri kadar hazır olduğu yönünde kanaat oluşmadığı, cezanın özel önleme fonksiyonunun yerine getirilmesi, suçlunun yeniden topluma kazandırılması ve toplumun suçluluk oranının artma tehlikesinden korunması beklenmekte olduğu, tekrar suç işleme ve topluma, mağdura veya başkalarına zarar verme riskinin düşük olmadığı, tüm bunlar göze alındığında şu aşamada yeniden suç işlemeyeceği ve toplumla entegrasyon sağlayacağı yönünde olumlu bir kanaate ulaşılamamıştır.” Denilmiştir.

Ayrıca Sincan 1 Nolu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu tarafından verilen 18/11/2022 tarihli ve 2022/1956 karar sayılı irdelendiğinde; “Hükümlü Mustafa Başer’in 11/04/2022 – 20/09/2022 değerlendirme dönemi itibariyle; servis puanlarının icmali sonrasında dönem puanının 69 olduğu, 5275 sayılı Kanun’un 89. Maddesi ile Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin değerlendirilmesine dair Yönetmelik uyarınca İyi Halli Olduğuna,” denilmiştir.

Hükümlünün ayrıca tespit edilen kanser hastalığı dolayısıyla başvurular yaptığını ancak kendisi hakkında ne şekilde rapor düzenlenerek nasıl bir karar verildiğini bilmediğini ifade ettiği görülmüştür.

2-SERMİN DEMİRDAĞ, ROJDAN EREZ VE HANIM YILDIRIM BAŞVURULARI

a-Başvuru Özeti

Sermin Demirdağ, Rozerin Kurt ve Hanım Yıldırım tarafından yapılan başvurularda özetle; *almış oldukları örgüt üyeliği ve diğer suçlardan ötürü hükümlü olarak Sincan Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutulduklarını, koşullu salıverilme hakları doğmasına rağmen verilen kararlar ile salıverilmediklerini, belirtmişlerdir.*

b-Merkezimizce Yapılan İşlemler ve Tespitler

Sincan Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu tarafından Sermin DEMİRDAĞ hakkında verilen 17/08/2023 tarihli ve 2023/3354 karar sayılı irdelendiğinde gerekçesinde özetle; *"Telafl dönemine tabii tutulan hükümlünün 11.08.2023 tarihinde koşullu salıverilme öncesi ilgili servislerce yapılacak olan görüşmeye çağrıldığı ancak mülakat çıkmayı reddettiği, hükümlü infazı süresince genel ve kısmi aramalar ile sayımlarda kurum idaresi ve personelin çalışmalarını kolaylaştırıcı hiçbir davranışının olmadığı, iyi hal uygulamaları kapsamında hazırlanan iyileştirme planını kabul etmediği, hükümlü kendi isteğiyle herhangi bireysel veya grup çalışmasına katılmadığı, yükümlülüklerini yerine getirme ve toplu yaşamın gerekli kıldığı sorumluluk bilincine uygun davranmadığı, hak ve sorumlulukları konusunda bilinçle hareket etmediği, gelişim ve değişimsel yönde çaba ve gayretinin olmadığı, ceza infaz kurumunda düzen ve güvenlik amacıyla konulmuş kurallara uyum göstermediği, kurum kurallarını ihlal eden davranışlarından dolayı birçok defa disiplin cezası aldığı, hükümlünün seyir defterinde olumsuz veri girişlerinin bulunduğu, mevzuatla belirlenmiş olan iyi hal sistemini ve iyi hal uygulamalarının yükümlülüklerini yerine getirmeyerek sistemi reddettiği, hükümlü destekleyici programları red ettiğinden gelişim ve değişim motivasyonunun olmadığı telafi dönemi içerisinde tutum ve davranışları ile infazının getirdiği sorumluluklarda olumlu yönde hiç bir değişimin gözlemlenmediği,*

Hükümlü hakkında ilgili servislerce hazırlanan gelişim değerlendirme raporlarına göre gelişim puanının 27,40 olduğu, eşik puanı aşamadığı, eşik puanı aşamamasına sebep olabilecek hükümlünün iradesi dışında mücbir bir sebebin bulunmadığı, zira hükümlünün iyi hal sistemini ve iyileştirme planını kabul etmediği, başka bir deyişle hükümlünün tutum ve davranışları ile gösterdiği gelişime göre oluşan puanın 45,00 eşik puanın altında kaldığı, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün "Eşik Puanlara Dayalı İyi Hal

Değerlendirmesine Başlanması" konulu 18.11.2021 tarih...1187/119196 sayılı yazısı gereği mücbir sebep bulunmaksızın eşik puanın altında kalan hükümlünün iyi halli olamayacağı belirtildiğinden hükümlünün gelişim puanına göre iyi halli olmadığı," Denilmiştir.

Sincan Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu Hanım YILDIRIM hakkında verilen 06/04/2023 tarihli ve 2023/1521 karar sayılı irdelendiğinde gerekçesinde özetle; *"Telaflı dönemine tabi tutulan hükümlünün infazı süresince genel ve kısmi aramalar ile sayımlarda kurum idaresi ve personelin çalışmalarını kolaylaştırıcı hiçbir tutum ve davranışı olmadığı, seyir defterinde olumsuz veri girişlerinin bulunduğu, ceza infaz kurumunda düzen ve güvenlik amacıyla konulmuş kurallara uyum göstermediği, iyi hal uygulamaları kapsamında hazırlanan iyileştirme planını hazırlanmasını kabul etmediği, kendisi ile yapılacak olan koşullu salıverilme işlemlerine ilişkin mülakata çıkmayı reddettiği, dört kez telaflı dönemine tabii tutulan hükümlüde tutum ve davranışlarında olumlu yönde hiçbir değişikliğin bulunmadığı, yükümlülüklerini yerine getirmediği, gelişim ve değişimsel olarak olumlu yönde çaba ve gayretinin olmadığı, iyi hal sistemini ve iyi hal uygulamalarının yükümlülüklerini yerine getirmeyerek sistemi reddettiği, hükümlü destekleyici programları red ettiğinden gelişim ve değişim motivasyonunun olmadığı kanaatine varıldığı, mevzuatla belirlenmiş bir yükümlülük olan iyileştirme ve iyi hal plan ve programlarına uygun hareket etmeyerek yükümlülüklerini yerine getirme ve toplu yaşamın gerekli kıldığı sorumluluk bilincine uygun davrandığına dair olumlu kanaat oluşmadığı,*

Hükümlü hakkında ilgili servislerce hazırlanan gelişim değerlendirme raporlarına göre gelişim puanının 24,92 olduğu, eşik puanı aşamadığı, eşik puanı aşamamasına sebep olabilecek hükümlünün iradesi dışında mücbir bir sebebin bulunmadığı, zira hükümlünün iyi hal sistemini ve iyileştirme planını kabul etmediği, başka bir deyişle hükümlünün tutum ve davranışları ile gösterdiği gelişime göre oluşan puanın 45,00 eşik puanın altında kaldığı, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün "Eşik Puanlara Dayalı İyi Hal Değerlendirmesine Başlanması" konulu 18.11.2021 tarih...1187/119196 sayılı yazısı gereği mücbir sebep bulunmaksızın eşik puanın altında kalan hükümlünün iyi halli olamayacağı belirtildiğinden hükümlünün gelişim puanına göre iyi halli olmadığı," Denilmiştir.

Sincan Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu Rojdan EREZ hakkında verilen 13/10/2022 tarihli ve 2022/3658 karar sayılı irdelendiğinde gerekçesinde özetle; *"Hükümlü ile yapılan mülakatta; Suçuna ilişkin kendisine yöneltilen sorulara işlediği suçu kabul etmediği, hüküm almış olduğu suçu suç olarak kabul etmediğini,*

hukuksuz yere ortada somut delil yokken tutuklandığı, DBP partisine bağlı bir belediyede öğretmen olarak görev yaptığını bu nedenle tutuklandığını düşündüğünü, salıverilme sonrası tekrar bir partiye bağlı olarak çalışma ihtimali olabileceğinden tekrar tutuklanıp gelebileceğini ifade ettiği, salıvermesi durumunda sözde suç sayılmayan bu faaliyetleri tekrar yapabileceğini ikrar ettiği, iyileştirme programlarının kendisi için gerek olmadığını, mülakata çıkmayı ise salıverme için şeklen gerekliliği olduğu için çıktığını ileri sürdüğü, kendisini siyasi tutuklu olarak tanımladığı bu sebeple siyasi tutuklularla ile kalmaya devam ettiğini, bu nedenle örgütten uzaklaştığına dair olumlu kanaat oluşmadığı, salıverilme sonrası suçtan uzak kalacağına dair motivasyonun düşük olduğunun değerlendirildiği,

Hükümlü hakkında ilgili servislerce hazırlanan gelişim değerlendirme raporlarına göre gelişim puanının 19,00 olduğu, eşik puanı aşamadığı, eşik puanı aşamamasına sebep olabilecek hükümlünün idaresi dışında mücbir sebebin bulunmadığı, zira hükümlünün iyi hal sistemini ve iyileştirme planını kabul etmediği, başka bir deyişle hükümlünün tutum ve davranışları ile gösterdiği gelişime göre oluşan puanın 45,00 eşik puanın altında kaldığı, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün Eşik Puanlara Dayalı İyi Hal Değerlendirmesine Başlanması" konulu 18.11.2021 tarih...1187/119196 sayılı yazısı gereği mücbir sebep bulunmaksızın eşik puanın altında kalan hükümlünün iyi halli olamayacağı belirtildiğinden hükümlünün gelişim puanına göre iyi halli olmadığı,

Yukarıdaki açıklamalar, hükümlü ile yapılan mülakat ve görüşmeler, gelişim değerlendirilmelerine göre oluşan puan, tüm infaz dosyası birlikte değerlendirildiğinde; hükümlünün daha önce iyi halli olmadığı ve koşullu salıverilmesinin uygun olmadığı kararı verilerek telif döneminde tabi tutulmasına rağmen bu dönem içerisinde tutum ve davranışlarında olumlu yönde bir değişiklik ve gelişim olmadığı" denilmiştir.

B. İYİ HAL KAVRAMI VE İYİ HALİN ARANDIĞI DURUMLAR:

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun'un 2. Maddesinde **cezaların infazında gözetilecek temel ilkeler** düzenlenmiştir. Buna göre;

"(1) Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin kurallar hükümlülerin ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, doğum, felsefî inanç, millî veya sosyal köken ve siyasî veya diğer fikir yahut düşünceleri ile ekonomik güçleri ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılmaksızın ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaksızın uygulanır.

(2) Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz.” denilmiştir.

Yine 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun’un 3. Maddesinde **cezaların infazında temel amaç** düzenlenmiştir. Buna göre;

“Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile ulaşılmak istenilen temel amaç, öncelikle genel ve özel önlemeyi sağlamak, bu maksatla hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün; yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamla ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır.” denilmiştir.

Söz konusu düzenlemeler doğrultusunda infaz kanunumuzda kimi düzenlemelere yer verilmiştir. Kanunda yer alan bu düzenlemelerde özellikle hükümlünün *yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamla ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaya* yönelik amaçların hayata geçirebilmesi için koşullu salıverme, denetimli serbestlik gibi düzenlemelere yer verilerek bu düzenlemeler neticesinde yasada öngörülen amacın gerçekleşmesinin sağlanması amaçlanmıştır.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un 107. Maddesinde koşullu salıverme müessesesi düzenlenmiştir. Bu duruma yasada *“Koşullu salıverilmeden yararlanabilmek için mahkûmun kurumdaki infaz süresini iyi hâlli olarak geçirmesi gerekir.”* şeklinde yer verilmiştir. Yasadaki bu düzenleme uyarınca bir değerlendirme yapıldığında koşullu salıverme müessesesi; kişinin mahkum olduğu hapis cezasının suç türüne göre belli bir kısmını ceza infaz kurumlarında iyi halli olarak infaz etmesi halinde cezasının kalan belli bir kısmının ceza infaz kurumları dışında özgürce çektirilmesi olarak ifade etmek mümkündür.

Yine benzer amaçla getirilen denetimli serbestlik müessesesi de 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un(CGTİHK) 105/A Maddesinde düzenlenmiştir. Bu duruma yasada; *“Hükümlülerin dış dünyaya uyumlarını sağlamak, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini ve güçlendirmelerini temin etmek amacıyla, açık ceza infaz kurumunda veya çocuk eğitimevinde bulunan ve koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az süre kalan iyi hâlli hükümlülerin talebi hâlinde, cezalarının koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına, ceza*

infaz kurumu idaresince hazırlanan değerlendirme raporu dikkate alınarak, hükmün infazına ilişkin işlemleri yapan Cumhuriyet başsavcılığının bulunduğu yer infaz hâkimi tarafından karar verilebilir.” şeklinde yer verilmiştir.

Her iki yasal düzenlemede de hükümlünün bu müesseselerden yararlanabilmesi için “*iyi halli*” olması şartı koşulmuştur.

Ayrıca mevzuatımızda hükümlünün “*iyi halli*” olması halinde kimi lehine uygulamalardan da yararlanabileceği düzenlenmiştir. Bunlara örnekler vermek gerekirse; *hapis cezasının hastalık nedeniyle ertelenmesi, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptırılan hükümlünün açık havaya çıkma, spor süresi ve kendisiyle aynı ünitelerde kalanlarla temasta bulunması, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü üyelerinin görüntülü telefon görüşmesi ve görüşme süresinin uzatılması, telefon görüşme hakkının kısıtlanması, kurum içi hizmetlerde çalıştırılma, disiplin cezalarının kaldırılması, kendi isteğiyle başka bir kuruma nakil olma, ana, baba, eş, kardeş veya çocuğunun ölümü nedeniyle mazeret izni verilmesi, eş, üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları, vasi, kayyım veya bildirilen üç kişiyle haftada bir kez yapılabilen görüşmelerin kurum yönetimi tarafından dinlenilmesi veya kayıt altına alınması* gibi durumları örnek olarak vermek mümkündür.

Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezimize gelen başvuru ve şikayetlerin büyük bölümünün, hükümlülerin koşullu salıverme ve denetimli serbestlikten yararlanabilmesi için aranan “*iyi halli*” olma durumuna ilişkin olduğu görüldüğünden bu konu üzerinde raporlama yapılması gerekmiştir.

Hükümlülerin koşullu salıverme ve denetimli serbestlikten yararlanabilmesi için aranan “*iyi halli*” olma durumuna ilişkin “*iyi halli*” olmanın nasıl ve ne şekilde belirleneceğine dair 5275 sayılı CGTİHK’da 89. Maddesinde bir düzenlemeye yer verildiği görülmüştür. Buna göre;

“(1) Hükümlüler, ceza infaz kurumlarında bulundukları tüm aşamalarda, ceza infaz kurumlarının düzen ve güvenliği amacıyla konulmuş kurallara uyup uymadığı, haklarını iyi niyetle kullanıp kullanmadığı, yükümlülüklerini eksiksiz yerine getirip getirmediği, uygulanan iyileştirme programlarına göre toplumla bütünleşmeye hazır olup olmadığı, tekrar suç işleme ve mağdura veya başkalarına zarar verme riskinin düşük olup olmadığı hususlarında idare ve gözlem kurulu tarafından iyi hâlin belirlenmesine esas olmak üzere en geç altı ayda bir değerlendirmeye tabi tutulur.

(2) Birinci fıkra uyarınca yapılacak değerlendirmede, infazın tüm aşamalarında hükümlülerin katıldığı iyileştirme ve eğitim-öğretim programları ile spor ve sosyal faaliyetler, kültür ve sanat programları, aldığı sertifikalar, kitap okuma alışkanlığı, diğer hükümlü ve tutuklular ile ceza infaz kurumu görevlileri ve dışarıyla olan ilişkileri, işlediği suçtan dolayı duyduğu pişmanlığı, ceza infaz kurumu kuralları ile kurum bünyesindeki çalışma kurallarına uyumu ve aldığı disiplin cezaları dikkate alınır.” denilmiştir.

Yine kanuna paralel şekilde hazırlanan 29 Aralık 2020 günü Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri İle Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik’in Tanımlar başlıklı 3/1-i. maddesinde iyi hallilik, “Hükümlü hakkında ceza infaz kurumlarında bulundukları tüm aşamalarda, ceza infaz kurumlarının düzen ve güvenliği amacıyla konulmuş kurallara uyup uymadığı, haklarını iyi niyetle kullanıp kullanmadığı, yükümlülükleri eksiksiz yerine getirip getirmediği, uygulanan iyileştirme programlarına göre toplumla bütünleşmeye hazır olup olmadığı, tekrar suç işleme ve mağdura veya başkalarına zarar verme riskinin düşük olup olmadığına ilişkin olarak yapılacak işlemlerde; katıldığı eğitim-öğretim ve iyileştirme programları ile sosyal ve sportif faaliyetler, kültür ve sanat programları, aldığı sertifikalar, kitap okuma alışkanlığı, diğer hükümlü ve tutuklular ile ceza infaz kurumu görevlileri ve dışarıyla olan ilişkileri, işlediği suçtan dolayı duyduğu pişmanlığı, ceza infaz kurumu kuralları ile kurum bünyesindeki çalışma kurallarına uyumu, aldığı ödüller ve disiplin cezaları dikkate alınmak suretiyle idare ve gözlem kurulunca yapılan ve iyileşme düzeyini gösteren değerlendirme” olarak tanımlanmıştır.

C. İDARE VE GÖZLEM KURULLARININ YAPISI, KARARLARI VE YARGISAL DENETİMİ:

Hükümlünün koşullu salıverme ve denetimli serbestlikten yararlanabilmesi için dikkate alınan “iyi halli” olma durumunun belirlenmesi bakımından; 5275 sayılı CGTİHK’da 89. Maddesinde ve 29 Aralık 2020 günü Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri İle Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik’te yer alan düzenlemeler uyarınca ceza infaz kurumu idare ve gözlem kurulları yetkili ve görevli kılınmıştır.

İdare ve Gözlem Kurullarında görevli kişiler Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri İle Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik'in 13. Maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre;

“(1) İdare ve gözlem kurulu; Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmeliğin 22 nci maddesinde sayılan görevlilerden oluşur.

(2) 5275 sayılı Kanunun 89 uncu maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca iyi hâl değerlendirmesi yapacak olan kurula Cumhuriyet başsavcısı veya belirleyeceği Cumhuriyet savcısı başkanlık eder. Bu kurula birinci fıkra da sayılan üyelerin yanı sıra Cumhuriyet başsavcısı tarafından belirlenen bir izleme kurulu üyesi ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı il veya ilçe müdürlükleri tarafından görevlendirilen birer uzman da katılır. Bu bakanlıkların ilçe teşkilatında uzman bulunmaması durumunda il teşkilatında görevli bir uzmanın görevlendirmesi sağlanır.

(3) 5275 sayılı Kanunun 89 uncu maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca oluşturulan idare ve gözlem kurulu üyeleri belirlenirken, birden fazla ceza infaz kurumunun bulunduğu il ve ilçelerdeki iş yoğunluğu da dikkate alınarak, her ceza infaz kurumu için ayrı bir Cumhuriyet savcısı, izleme kurulu üyesi ve uzmanın görevlendirilmesi sağlanabilir.” denilmiştir.

İdare ve Gözlem Kurullarınca yukarıda yer verilen durumlar dikkate alınmak suretiyle hükümlünün “iyi halli” olup olmadığına ve neticeten koşullu salıverme ve denetimli serbestlikten yararlandırılıp yararlandırılmamasına karar verilecektir.

İdare ve Gözlem Kurullarınca verilen kararlara karşı yargısal denetimin nasıl ve ne şekilde olacağına dair 5275 sayılı CGTİHK'nun 107. Maddesinin 11. Fıkrasında düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre söz konusu hükümde; *“Hükümlünün koşullu salıverilmesi hakkında ceza infaz kurumu idaresi tarafından hazırlanan gerekçeli rapor; infaz işlemlerinin yapıldığı yer infaz hâkimliğine verilir. İnfaz hâkimi, bu raporu uygun bulursa hükümlünün koşullu salıverilmesine dosya üzerinden karar verir; raporu uygun bulmadığı takdirde gerekçesini kararında gösterir. Bu kararlara karşı itiraz yoluna gidilebilir.”* denilmiştir.

4675 sayılı İnfaz Hakimliği Kanunu'nun 5. Maddesinde idare ve gözlem kurulu kararlarına karşı yapılacak itirazların *“kararların kanun veya diğer mevzuat hükümlerine aykırı olduğu gerekçesiyle”* yapılabileceği düzenlenmiştir. Buna göre Yargıtay'ın yerleşik uygulamasına da bakıldığında; 4675 sayılı İnfaz Hakimliği Kanunu'nun 4 ve 6. madde

hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, İnfaz Hakimliğinin görevinin ceza infaz kurumunda yer alan tutuklu ve hükümlülere ilişkin cezaevi idaresinin eylem ve işlemlerinin şikayet yolu ile kanun veya diğer mevzuat hükümleri ile hukukun genel ilkelerine uygunluğunun denetlenilmesine ilişkin olduğu, İnfaz Hakimliğince hükümlü veya tutuklu tarafından yapılan şikayetin kabulü halinde cezaevi idaresi tarafından verilen kararın veya yapılan işlemin iptaline ya da faaliyetin durdurulmasına veya ertelenmesine karar verilebileceği, ancak idarenin yerine geçerek bir karar verilmesinin mümkün olmadığı değerlendirilmelerine yer verildiği görülmüştür. (Yargıtay 1. Ceza Dairesi, E.2023/814, K.2023/271, 03.02.2023 - Yargıtay 1. Ceza Dairesi, E. 2023/6475, K. 2023/5348, 15.09.2023 - Yargıtay 1. Ceza Dairesi, E. 2023/1950, K. 2023/797, 03.03.2023)

Bu anlatılanlar ve özellikle de Yargıtay'ın vermiş olduğu kararlar uyarınca; İnfaz Hakimliğince, İdare ve Gözlem Kurulu yerine geçerek esastan bir inceleme yapamayacağı, ancak kararda açıkça bir hukuka aykırılık tespit edildiği takdirde dosyanın yeniden değerlendirilmesi amacıyla İdare ve Gözlem Kuruluna gönderilmesine karar verebileceği sonucuna varılmaktadır. (Yargıtay 1. Ceza Dairesi, E. 2022/13938, K. 2022/10345, 23.12.2022)

D. SOMUT BAŞVURULAR NEZDİNDE MERKEZİMİZCE YAPILAN TESPİT VE DEĞERLENDİRMELER:

Yukarıda yer alan bölümde yer verilen başvuru sahiplerinin Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezimize yapmış olduğu şikayetler incelendiğinde; başvuru sahiplerinin genel itibariyle koşullu salıverilme hakkından yararlanılmamaya dair şikayetlerinin olduğu, bu yararlanılmama durumunun mevzuatta yer alan “*iyi halli*” olma durumundan dolayı söz konusu olduğunu ifade etmişlerdir.

Doktrindeki geleneksel görüşte, infazın amacının misilleme ve caydırma aracılığıyla toplumun suça karşı korunması olarak ifade edilmekle birlikte modern günümüz toplumunda infazın amacının kişinin hükümlünün sosyalleştirilmesi, topluma yeniden kazandırılması ve sosyal sorumluluk içerisinde suç işlemekten uzak bir yaşam sürmesi için çaba gösterilmesi olarak ifade edilmektedir. (Özbek, Veli Özer, *İnfaz Hukuku*, Ankara: Seçkin, 2022, s.42-43)

İnfaz hukukunda topluma yeniden kazandırma amacının; Anayasa'nın 5. Maddesinde yer alan “*Devletin temel amaç ve görevleri,...insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.*” şeklindeki ve Anayasa'nın 17/1-3. Maddesinde

yer alan “Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir...Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.” şeklindeki düzenlemeleri uyarınca oluşturulduğu belirtilmektedir. (Özbek, Veli Özer, *İnfaz Hukuku*, Ankara: Seçkin, 2022, s.45)

Hükümlünün yeniden toplumsallaştırılması devletin temel haklardan kaynaklanan her insanın onuruna saygı gösterme ödevinin bir gereği olup, burada devlete ve devleti temsilen kurumlara bir ödev ve yükümlülük yüklenmiştir. (Özbek, Veli Özer, *İnfaz Hukuku*, Ankara: Seçkin, 2022, s.45)

Bu kapsamda mevzuatımızda yukarıda yer alan bölümlerde de belirtildiği üzere, hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamla ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaya yönelik amaçların hayata geçirebilmesi için koşullu salıverme, denetimli serbestlik gibi düzenlemelere yer verilerek bu düzenlemeler neticesinde Anayasa’da ve yasada öngörülen amacın gerçekleşmesinin sağlanması amaçlanmıştır.

Koşullu salıvermenin; bir lütuf, ödül ya da tümüyle ilgili makamların takdirine bağlı bir kurum olmadığı, koşullu salıvermenin ceza sistemini tamamlayan ve cezanın infazı sırasında bireyleştirilmesini sağlayan bir ceza infaz müessesesi olduğu da belirtilmektedir. (Özbek, Veli Özer, *İnfaz Hukuku*, Ankara: Seçkin, 2022, s.335)

Bu amaç doğrultusunda kişilerin bu müesseselerden faydalanabilmesi için “iyi halli” olma şartının getirildiği görülmektedir. Ancak mevzuatımız “iyi halli” olma ile ilgili tanımlama yapılmadığı görülmektedir.

5275 sayılı CGTİHK’da 89. Maddesinde iyi halli olma halinin nasıl ve ne şekilde belirleneceğine dair bir düzenlemeye yer verilmişse de, uygulamadaki örnekler ve özellikle şikayetlere konu kararlara bakıldığında verilen kararların Anayasa’da ve yasada öngörülen amaçlara hizmet etmediği değerlendirilmiştir. Kararlar ele alındığında;

a-Kanun metninin birebir şekilde kararlara geçirildiği görülmüştür.

b-Hükümlülerin iyi halli olmama durumlarına dair somut örneklerle yeterli açıklamalarda bulunulmadığı görülmüştür.(bir durumdan ötürü olumsuz değerlendirmede bulunulmuşsa da bu değerlendirmeye somut örnekleme yapılmadığı, genel geçer ifadelerde bulunulduğu görülmüştür.)

c-Hükümlülerin infazın tüm aşamalarındaki davranışları ayrıntılı olarak yer verilmek suretiyle ele alınmadığı görülmüştür.

d-Hükümlülerin davranışlarındaki değişimler ile eylem ve davranışlarındaki olumlu ya da olumsuz değişim ve dönüşüm olup olmadığına yer verilmediği görülmüştür. (somut herhangi bir örnekleme yapılmadığı)

e-Hükümlünün ceza infaz kurumunda bulunduğu süreçte kimi zamanlarda olumsuz hal ve davranışlarda bulunması halinde hükümlünün topluma kazandırılması ve olumsuz yönlerin düzeltilmesi noktasında buna karşı nasıl bir yol izlendiğine dair bir değerlendirmeye yer verilmediği görülmüştür.

f-Hükümlünün olumsuz ya da disiplin suçu gerektirir davranışlarına karşı disiplin hükümlerinin tatbik edilmesinin ya da psiko-sosyal, rehberlik birimleriyle yapılan çalışmaların hükümlünün davranışlarına olumlu yönde etki edip etmediği, kurumca uygulanan işlemler sonrasında hükümlünün benzer olumsuz davranışlarda bulunup bulunmadığına yer verilmediği görülmüştür.

g- 5275 sayılı CGTİHK'da 89. Maddesi ve Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri İle Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik hükümleri uyarınca hükümlü hakkında ilgili servislerce hazırlanan gelişim değerlendirme raporlarına göre gelişim puanının da iyi halli olma bakımından dikkate alınacak olmasına rağmen, başvuruclardan Sermin Demirdağ, Rojdan Erez ve Hanım Yıldırım bakımından eşik kabul edilen 45 puanın altında bir puanı olduğu ancak başvuruclardan Mustafa Başer'in ise 69 puanının olduğu görülmüştür. Bu yönüyle ilgili yasa ve yönetmelik gereği "iyi halli" olma bakımından değerlendirmeye esas olacağı belirtilen puanlama sisteminin de dikkate alınmadığı idarenin takdirine bırakıldığı görülmüştür.

h-Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Şartlı Tahliye Hakkında R(2003) 22 Sayılı Tavsiye Kararında;

"-Şartlı tahliyenin, mahkumun toplumla planlı, yardımlı ve gözetimli bütünleşmesini sağlayarak, yeniden suç işlemeyi önlemede ve topluma yeniden katılmayı desteklemede en etkili ve yapıcı araçlardan birisi olduğunu kabul ederek;

-Şartlı tahliyenin, kişisel şartlarla uyumlulaştırılmış ve adalet ve hak tanıma ilkelerine uyacak şekilde kullanılması gerektiğini göz önünde bulundurarak;

-Hapsetmenin mali açıdan topluma ağır bir yük getirdiğini ve yapılan araştırmalara göre olumsuz etkileri olduğu ve suçluları rehabilite etmekte başarısız kaldığı olgusunu dikkate alarak;

-Dolayısıyla, hapis cezalarının süresinin mümkün olduğunca kısaltılması ve cezanın tamamı çekilmeden şartla tahliye etmenin bu amaca yönelik önemli bir araç olduğunu dikkate alarak” değerlendirmelerine yer verilmiştir.

Ayrıca söz konusu 22 sayılı tavsiye kararının VIII/32. Maddelerinde;

“a. Hüküm giymiş kişiler şahsen dinlenmeli ve yasalara uygun olarak yardım alabilmelidirler.

b. Karar vermekle yetkili merci, ifadeler dahil hükümlü kişilerin kendi davalarının lehine sundukları her tür ögeyi titizlikle dikkate almalıdır,” denilmiştir.

İlgili tavsiye kararları doğrultusunda başvuruçular hakkında verilmiş söz konusu kararlara bakıldığında, başvuruçuların idare ve gözlem kurulu üyeleri tarafından bizzat dinlendiğine dair bir değerlendirmeye yer verilmediği, başvuruçuların idareye sunmuş olduğu dilekçelerinin ve lehine sunmuş olduğu argümanların dikkate alınmadığı görülmüştür.

1-Yine şikayete konu başvuruçulardan Mustafa Başer’in, merkezimize gönderilen sağlık raporlarında kanser hastalığına yakalandığına dair tespitlere yer verildiği, başvuruçunun tutulduğu cezaevi koşullarında tedavi olma ve sağlığa erişim noktasında ciddi şikayetleriyle ve geleceğine dair ciddi endişelerinin olduğu, ancak idare ve gözlem kurulunca verilen kararda hükümlünün sağlık durumuna dair bir değerlendirme yapılmadığı, hükümlünün infaz etmekte olduğu suçtan dolayı pişman olduğunu ve yeniden suç işlemeyeceğini söylemesi bir yana cezaevinden çıktıktan sonra uzunca süre tedavisine vakit ayıracağını ifade etmesi hususları bir bütün halinde değerlendirildiğinde, hükümlünün başta sağlık durumu gözetilerek koşullu salıverilmesinin uygun olacağı, aksine verilen karar ile hükümlünün sağlığında ve yaşamında geri dönüşü olmayacak hasarlara neden olacağı hususunun verilen kararda gözardı edildiği değerlendirilmiştir.

i-Bu yönleriyle de idare ve gözlem kurulu kararlarının ilgili mevzuatta düzenlenen hükümlünün *yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamla ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaya* yönelik amaçların hayata geçirebilmesine katkı sağlamadığı aksine, verilen kararlar ile daha öncesinde bir şekilde suça karışmış kişilerin adalet sistemine ve topluma

yönelik daha da tepkisel bir hal içerisine girebileceği, suç işlemiş olsa dahi erken tahliyesine engel olduğundan bahisle kendisine haksızlık yapıldığı hissiyatına kapılabileceği, bu durumun topluma ve ülkemizdeki adalet sistemine yönelik bir öfke ve nefrete neden olabileceği değerlendirilmektedir.

j-Bu durumun da zaten bir suç karışmış kişinin yukarıda zikredilen hissiyatlarla yeniden suç işleme eğiliminin yüksek olabileceği, idare ve gözlem kurullarının objektif olmayan ve yasada öngörülen amaç ve ilkelerle bağdaşmayan kararları ile suça karışmış kişilerin suçtan uzaklaşmak yerine suça daha meyilli hale getirebileceği bu durumun da toplumun tüm fertleri için oldukça tehlike arz edeceği değerlendirilmektedir.

k- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Şartlı Tahliye Hakkında R(2003) 22 Sayılı Tavsiye Kararında yer alan VIII/32. Maddelerinde; *"Hükümlü kişiler, kararın özüne ve usulî güvencelere uyulmamasına karşı, yasayla belirlenmiş daha yüksek bağımsız ve tarafsız bir merciye şikayette bulunabilmelidirler."* düzenlemesine yer verilmiştir.

Başvurucular haklarında verilen idare ve gözlem kurulu kararlarına karşı İnfaz Hakimliği ve Ağır Ceza Mahkemeleri nezdinde itirazda bulunmalarına karşın yukarıda yer alan bölümlerde yer alan mevzuat hükümleriyle (Bknz. C. *İdare ve Gözlem Kurullarının Yapısı, Kararları Ve Yargısal Denetimi* başlıklı bölüm) Yüksek Mahkemenin kararları gereğince İnfaz Hakimlikleri ve Ağır Ceza Mahkemelerinin görev ve yetkilerinin; *ceza infaz kurumunda yer alan tutuklu ve hükümlülere ilişkin cezaevi idaresinin eylem ve işlemlerinin şikayet yolu ile kanun veya diğer mevzuat hükümleri ile hukukun genel ilkelerine uygunluğunun denetlenilmesine ilişkin olduğu, idarenin yerine geçerek karar veremeyeceği gibi idare ve gözlem kurulu kararlarının esasına dair de bir karar veremeyeceği*, durumları birlikte değerlendirildiğinde İnfaz Hakimlikleri ve Ağır Ceza Mahkemelerinin başvuruçuların itiraz ve şikayetlerine dair şekli bir incelemede bulunduğu, başvuruçuların kararlara karşı ileri sürdüğü delil ve argümanların mahkemelerce dikkate alınmadığı ayrıca başvuruçuların kişisel durum ve sağlık rahatsızlıklarının da değerlendirme dışı bırakıldığı görülmüştür.

E. SONUÇ VE ÖNERİLER:

Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezimize çeşitli tarihlerde gelen başvurular doğrultusunda başvuruçularla yapılan görüşmeler neticesinde iş bu rapor hazırlanmıştır.

Konunun önemine binaen benzer mahiyette şikayetlerin olup olmadığına dair yapılan kamuoyu araştırmasında, Türkiye'nin farklı illerinde bulunan hükümlülerin de benzer şikayetlerinin bulunduğu görülmüştür.

Bu kapsamda Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezimizce 2 Mayıs 2023 tarihinde gerçekleştirilen “*Cezanın İnfazında İyi Hal Uygulaması Ve Yaşanan Hak İhlalleri*” konulu panelde de uygulamanın içerisinde olan avukatlarla açık oturum gerçekleştirilmiş, bunun neticesinde rapora konu tespit ve değerlendirmelere varılmıştır.

Bu yönüyle de hükümlülerin özgürlüklerini doğrudan ilgilendiren koşullu salıverme ve denetimli serbestlik uygulamalarında Anayasamızda ve yasal mevzuatta öngörülen amaç ve ilkelerin hayata geçirelemediği değerlendirilmekle, bu kapsamda da 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun ve İnfaz Hakimliği Kanunu'nda köklü ve kapsamlı değişiklikler yapılması gerektiği, yapılacak değişikliklerde başta İdare ve Gözlem Kurulları olmak üzere hükümlülerin özgürlüklerini ilgilendiren böylesi bir konunun idarenin takdirine bırakılmaması gerektiği ve yukarıda yer verilen eksiklik ve hataların giderilmesine yönelik düzenlemelere yer verilmesi gerektiği, bu durumun Anayasa'nın 5. ve 17. maddesinde yer alan hükümlerin doğal bir sonucu olduğu kanaatine varılmıştır.

Bu nedenle de Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezimizce hazırlamış olduğumuz işbu raporun baromuzun internet sayfasında yayınlanarak kamuoyu ile paylaşılmasını ve ayrıca tespit değerlendirmelerimize dair gerekli çalışmalar ile mevzuat değişikliğinin yapılması amacıyla raporun bir örneğinin;

- T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne,
- Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na,
- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'na,
- Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi'ne gönderilmesini görüşünü ve önerisini Ankara Barosu Yönetim Kurulu'nun takdir ve bilgisine sunarız.

ANKARA BAROSU İNSAN HAKLARI MERKEZİ

YÜRÜTME KURULU